

do zmage in postane iz boreče se cerkve zmagoslavna, iz verujoče gledajoča, kakor kaže stavec s svojo desnico ob desni oltarja in pove tudi razglabljanje Gregorjevo in zamaknjenost Ambroževa. Zakaj je pa združil Rafael papeže, kardinale, škofo, svečenike, svetne in redovne, verske umetnike in druge laike okrog najsvetejšega Zakramenta in zakaj je ravno ta moment tako poudaril? Razloga drugega pač najbrže Rafael ni imel kakor tega, da je sv. Rešnje Telo središče katoliškega bogoslužja, pa tudi življenja in vez med nebom in zemljo, kar tako lepo izraža tridentski cerkveni zbor, ko trdi o sv. Evharistiji, da jo je Jezus zapustil Cerkvi kot simbol njene enote in ljubezni, ki naj po njegovi božji volji združujeta vse kristjane. Sv. Evharistija je res središče, okrog katerega se zbirajo papeži z verniki vred, pravični z grešniki, učeni z neolikanimi, umetniki z otopelimi in je vez med nebom in zemljo, med zmagoslavno in vojskujočo se

cerkvijo, saj imata obe svojo veljavo od Kristusa, ki biva v nju sredi, le s to razliko, da nebeščani zro Kristusa v vsej veličini, mi — zemljani pa ga zremo v veri pod vidnimi podobami, kjer biva v ljubezni. Kako lepo ne pravi sv. Pavel: „Videmus nunc per speculum in aenigmatibus: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum“ (I. Cor. 13, 12.). Zato je tudi Rafael sv. Zakrament tako poudaril, saj mu je to služilo najbolje v izraz misli, da je katoliška cerkev na zemlji le odsev katoliške cerkve v nebesih, ki podaje vojskujoči se cerkvi pomen in z druge strani pogum, da zmaguje težave in opazuje vse z nadnaravnega stališča, v luči večne glorie ali pa večnega prokletstva. Ta ideja je velika in zaslužila je, da se je lotil Rafael, ki o je obelodanil tako umetniško na nov način in se zato zgodi marsikdaj, da ji ploska tudi moderni pogan, ne da bi hotel.

(Konec.)

MARJAŽ.

Spisal Ivan Cankar.

Ni jih na svetu bolj nevšečnih ljudi, nego so modrijani. Posebno tisti modrijani, ki so parfimirani od nog do glave, sanjajo na otomani bridkostne sanje ter kade vzdihovaje egiptovske cigarete. Med nebom in zemljo v vijoličastem oblaku se jim izprehaja življenje; svoj papirni svet so si bili ustvarili, dolgočasijo se v njem ter sovražijo nadležno resničnost muhe, ki jih ščegeče na nosu. Kadar pogledajo dol z zaspnim očesom, potočijo solzo nad svojo usodo, da jih Bog ni bil ustvaril v zraku, temveč na zemlji; ali pa pljujejo na tisti svet, ki jih ne pomiluje, zato ker nima časa, da bi gledal v oblake.

Naletel sem zadnjič na takega moža. V marcu je bilo, od juha je pozdravljala mladost; občutil sem v svojem srcu, da mi je, presrečnemu, dodeljena na vekomaj; nebo je pelo, oznanjalo je vstajenje. Pa mi pride nasproti betežen modrijan.

Ugledal sem zameglelo bridkost v njegovih očeh in vesel sem je bil.

„Kaj tudi tebi je koprnenje potrkalo na srce? Ná roko, zakaj v tej uri si mi brat!“

Dal mi je roko, ali vrag vedi, mrzla je bila.

„Ni mi težko zaradi koprnenja samega!“ je rekel. „Ni ga čuvstva bolj plemenitega. Ali težko mi je, da so oskrunili hrepenenje in da si dan-

današnji že vsako nadložno predmestno poželenje ogrinja to sveto ime! Zakaj hrepenenje je tista čudežna barka, v kateri se vozi človečanstvo božanstvu nasproti. Tudi jaz sem se že vozil v njej in se vozim mnogokdaj. Zdaj pa smrkavca pogledj: lačen je, cede se mu sline, ko ogleduje na trgu svetle pomaranče, pa misli, da je občutil hrepenenje! Oskrunil je s svojo mislijo tisti sveti, tihi plamen, ki se dviga do neba iz naših duš, iznad človečanstva koprnečih. Sanjal si o rožah čarovnih, pa te je umazan fant zdramil, ko ti je ponudil trakove za šolne, štiri za pet krajcarjev. Spoznati si moral trepetajoč, da si še človek, bližji blatu nego zvezdam . . .“

Tako je govoril, sam Bog vedi kaj; pismarska nečednost je bila.

Jaz pa sem slišal, ko me je pozdravljala od juha moja mladost, za zmerom nadvse ljubljena zaradi hrepenenja, ki mi ga je dala. Z njim mi je dala posodo, do vrha napolnjeno z lepoto, — z ljubeznijo in s pogumom . . . Tudi ti pozdravljena, mladost — če nikomur, tebi sem ostal zvest!

Moje srce je premagalo modrijana in njegovo modrost; zato sem se napotil k Pavli. Šel sem tja, kadar je bilo srce potrebno najtišjega in najbolj resničnega veselja.

Takrat je bilo Pavli deset let, se mi zdi. Po obrazu ne bi sodil, kajti star je bil; ustnice so bile široke, zelo nežno risane; če so se nasmehnile, je spreletelo človeka, kakor da je prejel blagodar iz nebes; velike in čiste so bile njene oči, ali njih luč je svetila mirno v senci temnih vejic, ki so bile tako goste in dolge, da so legle do srede lic, če so trepalnice omahnile. Vsega obraza beseda pa je bila resna in izkušena; vesela je bila beseda mnogokdaj, ali smeh ni bil otroški.

Pavla je bila bolna; ležala je od rojstva. Nikoli nisem natanko pomislil o tej stvari, le začudil sem se, ko sem bral, da je na tisoče takih ljudi na svetu in da večjidel nimajo ne belega kruha, ne perne postelje. Ne vidi jih človek in ne sliši jih; skriti so, molče v samoti in ugasnejo tiše nego plamen sveče. Tako mirno je njih trpljenje, da gre sočutje mimo in se ne zmeni zanj.

Na stari zofi je bila njena postelja. Vsa od vratu do podvitih, razbolelih nog je bila zavita v grobo sivo ruto; podobna je bila neveliki culi, na zofi pozabljeni; izza rute je gledal obraz in je gledalo dvoje čuda tenkih, skoraj prozornih rok.

Kadar sem prišel, me je pozdravila s tihim smehljajem; nato se je tenka roka izvila izpod rute in je položila na mizo karte za marjaž. Po dvakrat ali trikrat na teden sem bil tam — vselej, kadar sem bil bolan od samote; ostal sem od zgodnjega mraka do noči. Izpregovorila sva komaj besedo, igrala sva ves čas. Karte so bile že zelo mastne in obrabljene. Poznal sem jih na slepi strani vse od prve do zadnje. Srčni as je bil na sredi prelomljen; tega je poznala celo Pavla. Tudi pikovo desetko je poznala, ker je imela na sredi belo izpraskano piko in vrhutega še desni gornji rob preganjen. Ker je bila razumna in bistra, bi si bila Pavla brez težave zapisala v spomin tudi znamenja ostalih tridesetih kart; ali bila je poštena, kakor je pošten človek, ki leži od rojstva na zofi.

Igrala je najpoprej mirno; čez pol ure pa ji je šinila v lice tista kaplja krvi, ki je bila v njenih žilah. Roke so se ji narahlo tresle, ustnice so se držale na jok; ali izpregovorila ni besede.

Sleparil sem jako; komaj tretjo ali četrto partijo sem po milosti izgubil. Pripetilo se je, da je držala v rokah imenitne karte; oči so se ji zasvetile, od razburjenosti se je tresoča roka naslonila ob mizo.

„Igrajva zdaj za krono!“ se je nasmehnila prešerno.

„Pa igrayva!“

Pavla je izgubila; pogledala me je z velikimi, osuplimi očmi in je molčala.

Ponavadi sva igrala samo za vinarje; ali vendar sva nazadnje izračunila, da mi je dolžna že dobrih pet goldinarjev. Ta dolg jo je zelo bolel; nekoč mi je ponudila za odplačilo srebrni prstan, edino dragocenost, ki jo je imela. Nato pa sem ji rekel: „Kaj ne vidiš, Pavla, da sleparim?“

Nasmehnila se mi je v obraz.

„Saj sem tudi jaz že sleparila; zadnjič sem nalašč izgubila desetko, ker je ležal vrhu talona srčni as!“ . . .

Mnogokdaj se je zgodilo, da je zadremala nenadoma, sredi partije. Vzburjenost je ugasnila, kakor da bi bil svečo upihnil; roke so počivale na mizi, desnica je držala karte; glava se je nagnila, temne vejice so legle globoko na lica, ustnice so bile rdeče in so se smehljale. Tudi jaz se nisem genil, še dihati se nisem upal. Zdaj vem, da so hodile takrat njene nedolžne sanje po takih krajih, ki jih naše oči nikoli ne bodo gledale.

Zgodilo pa se je tudi, da je mahoma in naglas zajokala. Počasi je položila karte na mizo in je skrila obraz.

„Igraj, Pavla, zdaj boš dobila!“

„Nikoli ne bom dobila . . . še postrani me sreča ne pogleda!“

Zaihtela je ne le z glasom, ves život se je stresel.

„Da bi umrla . . . da bi že umrla!“

Povesil sem glavo in sram me je bilo hudo delstva.

„Zdaj ne boš nikoli več izgubila!“

Pogledala me je izza mokrih prstov.

„Dolgčas bi bilo, da bi ne izgubila . . . Igrajva!“ . . .

Njena mati naju ni motila; prišla je malokdaj pred pozno nočjo, pogledala je z zaspanimi očmi in je kmalu legla. Postrežnica je bila daleč nekje v mestu; zaslužila je vsak teden po dva goldinarja. Zgodaj zjutraj je šla, opoldne je bila doma, da je napravila kosilo, pozno zvečer se je vrnila. Časih so bile njene oči zakrivate in objokane; čemu, je nisem vprašal.

Tisti večer, ko sem srečal modrijana, me je Pavla pozdravila z motnim, skoraj neprijaznim pogledom; smehljaja ni bilo na njenih ustnicah, in tudi roka se ni genila, da bi položila karte na mizo. V marcu je bilo; v izbo je sijala večerna luč in gole stene so bile vse prazniške.

Komaj da me je pozdravila, je okrenila glavo in je gledala skoz okno — v njenih mirnih očeh je odsevala večerna luč.

„Kaj ne bova nocoj igrala?“

Molčala je dolgo, nato pa me je nenadoma vprašala:

„Ali ste bili že daleč zunaj? Tako daleč, kakor je tisto nebo tam?“

„Daleč sem že bil.“

„Pripovedujte, kako je tam!“

„Kaj ne bi rajša igrala, Pavla? Če bi govoril do noči in še do jutra, ne bi nikoli razložil, kar so gledale oči; zakaj beseda je slepa... Na oni strani, tam v daljavi, je svet. Bodi kakor je, midva pa igrava!“

„Ne bom igrala nocoj... Brala sem, da so gozdovi tam in na podobi sem jih videla — kakšni so gozdovi? Ali Vas je bilo strah, če ste jih ugleдали? — Brala sem, da rasto tam cvetice kar na polju, kar pod visokim nebom in da nikoogar ni, ki bi jim zalival. Ali ste videli kdaj take cvetice? Rada bi jih videla, te nezaklenjene, ki ne marajo usmiljene roke, da bi jim zalivala...“

„Kam sanjaš, Pavla? Pokličí svoje misli, da se vrnejo v to gorko izbo... zeblo bi jih zunaj, Pavla!“

„Tudi če pozebejo! Dolgčas jim je že v tej gorki izbi; če nogé ne morejo, naj romajo misli!... Ali ste videli kdaj morje?“

„Že sem ga videl.“

„Tisto morje, ki je brez konca, kolikor daleč meri oko?“

„Videl sem ga.“

„Ali se Vam ni zazdelo, da bi šli, kamor gre pogled in kamor gre žalostna misel?“

„Čemu, Pavla, da bi šel?“

„Nič čemu... šel bi zato, da bi šel!“

„Boj se, Pavla! Zatisni oči, da pojdejo misli drugam, nato pa igrava! Zakaj vse, kar si mislila in rekla, je zelo huda bolezen, je hrepenenje!“

„Rada bi umrla od take bolezní!“

„Igrava!“

Dolgo nisva igrala. Tudi meni je bilo težko pri srcu in še preden sem jim branil, so se vzdignile tudi moje misli in so romale. Ko sva doigrala tretjo partíjo, sva se spogledala.

„Ali ste Vi dobili, ali sem dobila jaz?“

„Ti si dobila, se mi zdi!“

Karte so ležale na mizi, zadnji večerni žarek je svetil nanje.

„Nocoj ne bova igrala več!“ je rekla Pavla. „Pa če ne bova nikoli več igrala, mi nikar ne zamerite, da sem Vam toliko dolžna; prstan Vam bom dala in koralde...“

Spreletel me je mráz; zakaj njen obraz je bil ves resen in žalosten.

„Ne maram takih besed, Pavla! Zakaj nisi vesela? Pomlad je zunaj!“

„Je zunaj!“

Nebo je žarelo, dvigalo se je v daljavo in v noč; njene oči so strmele proti nebu, njih hrepenenje je pilo njegovo luč. Nasmehníla se je.

„Jaz pa vem, da bom še vse videla — gozd in polje in morje. Da bi se že kmalu zgodilo... vsak dan mislim, vsako noč sanjam...“

„Nikoli mi nisi povedala, nikoli ne vprašala!“

Nasmehníla se je vdruǵič; njen obraz je bil kakor od neba obžarjen.

„Zdaj sem povedala, ker je blizu... Zdaj igrava!“

Tisti večer sem izgubil vse partíje. Preden sem se poslovil, sem zagrníl okno in prižgal svetilko. Ob slovesu mi je ponudila Pavla obedve roki.

„Ali bi Vam bilo kaj hudo, če bi se nikoli več ne videla? Nič bi Vam ne bilo hudo!“

„Prav nič bi mi ne bilo hudo po tebi, zaradi takih besed ne! Zatisni oči in sanjaj... pa ne o gozdovih, temveč o tistih bonbonih, ki ti jih jutri prinesem!“

Tako prijazno in usmiljeno se je nasmejala, kakor mati otroku.

„In tudi zaradi dolgá mi nič ne boste zamerili? In tudi prstan in koralde boste spravili za spomin?“

„Daj, da te zavijem in odenem, Pavla; na zofi bom sedel to noč in bom dremal!“

„Ustrašili ste se zame, torej me imate radi!“

„Rad te imam, če se smeješ!“

„Jaz imam pa tiste rada, ki jokajo!“

„Nimaš me rada, ker me žališ?“

„Glejte, zdaj sem vesela!“

Res je bil ves vesel in pogumen njen obraz, na dnu oči pa je bila tiha misel in tiste me je bilo strah.

„Brez žalostí zaspí in nič ne sanjaj!“

„Nisem žalostna in tudi moje sanje bodo ve-sele!“

„Lahko noč, Pavla!“

„Adíjo!“

Nikoli mi ni dala roke za slovo; le nasmehníla se je in je pozdravila z očmi; tisti večer mi je stisnila vdruǵič obedve roke in mi je pogledala v lice... .

Na stopnicah mi je prišla naproti njena mati.

„Lep večer je zunaj!“ me je pozdravila.

„Pomlad je!“

„Nikoli je še nisem videla, pomladi; in, Bog se usmíli, nikoli je ne bom!“

Povesil sem glavo in sem šel; zakaj začutil sem greh v svojem srcu, da sem že videl pomlad in da sem pil s svojimi očmi, kar drugim na vekomaj ni dodeljeno... .

Dolgo nisem zaspal tisto noč, malodušno in polno strahu je bilo moje srce.

„Čemu sem šel! Kakor sem rekel, tako bi bil storil — tam bi jo držal z obema rokama in bi zadremal . . . Ne z besedo, z ljubečo mislijo bi prigovarjal duši, ki je bolna od hrepenenja. Kdo ji bo odgovoril, kadar vzklikne v svoji bolesti?“

Tudi sam sem bil bolan, ko sem se vzdramil. Nisem še videl takega jutra, ne takega neba, ne take luči. Spustila so se na zemljo sama nebesa, poslana bolnikom, ki ne morejo do njih. Kakor pesem neba in vetra je šlo hrepenenje v brezkončno daljavo.

V bolesti in v sladkosti je vzklopelo srce. Kje si, mladost? K tebi se napotim, če te dosežem, kakor si daleč! Kje si, domovina? Še nocoj te pozdravim, kakor sem bolan in truden! Kje si, ti vesela, bistrooka, ti znamenje moje mladosti in vsega, kar je čistega v meni? Še nocoj, ta večer, Mici, potrkam na tvoje duri! Hrepenenje, svobodna ti je pot! Sanje, izpustil sem vajeti! . . .

Iz hrepenenja in iz sanj sem se vzdramil o mraku. Zazeblo me je in neprijazna misel mi je potrkala na srce. Šel sem in sem kupil bonbonov, nato sem se napotil k Pavli.

Ko sem prišel do hiše, sem ugledal črno gručo ljudi; takrat je oledenela moja kri.

„Kje pa je mati?“ so vprašali.

„Sam otrok je bil v hiši!“ so rekli.

„Bolan otrok!“

Pavla je ležala v izbi na zofi; tako bel in lep je bil njen obraz, kakor nikoli poprej; le preko čela nad očesom se je vil krvav curek krvi. Z veselimi, smehljajočimi očmi me je pozdravila; hotela je dvigniti roko, ali roka ni hotela.

„Kaj si storila, Pavla?“

Odgovorila mi je s smehljajem, ker jezik ni več ubogal in se ustnice niso več genile.

Tuja ženska je stala ob zofi in je pripovedovala s kričečim, jokavim glasom:

„Otrok je bil sam, pa se je vzdignil, kakor je pohabljen in bolan. Vzdignil se je, pa je še povezal culo — prazniško jopo, židano ruto in nove čevlje. Tako je šlo, to révišče; prišlo pa je le do stopnic, po kolenih je pridrsalo. Nato pa je kar udarilo ob kamen, udarilo enkrat, udarilo dvakrat, in obležalo . . . Hvala Boгу, prišel je zdravnik . . . pozdravljeni!“

Debel, postaren človek je stopil v izbo, pogledal je in ni govoril dolgo.

„Še dobro, da ne trpi!“ je rekel.

Pavla se je nasmehnila, njene svetle oči so se zaobrile; zadnje vesele sanje njenega srca pa so šle proti gozdovom, proti cvetočemu polju in brezkončnemu morju. Jaz vem, da so bile deležne vseh lepot . . .

Še pred mrakom je prišla mati. Prižgala je svečo, postavila jo je na mizo ob zofi in ni izpregovorila besede. Od tiste ure je nisem več videl in nihče mi ni povedal, kam da se je napotila. Tudi ona je pač ugledala ob poslednji uri gozdove polja in morja. Najgloblja bolest molči, najvišje hrepenenje se izpolni v samoti . . .

Pismo mi je pisala Pavla. Zganjeno je ležalo na mizi, v njem prstan in koralde.

„Nikar ne zamerite zaradi dolga, pa od srca pozdravljeni!“ . . .

To je bilo v marcu, ko je pozdravljala pomlad iz domovine. Devetkrat globlja je takrat ta dvojna bolest: tista, ki jo gledajo oči, in tista, ki jo srce nosi . . .

Če mi še kdaj pripoveduje pismar o hrepenenju, bom vedel, kaj da mu odgovorim.

MLADINI.

Zložil Leopold Turšič.

Kot veliki šopi poročni
jablane cvetne v vrtu žare —
radostne upajo v lepo prihodnost,
nje blagodatni se vesele.

Slanica, ti brezsrčna morilka,
čuj mi prošnjo, bolestni moj vzdih:
ne uropaj jim upov veselih,
očni, usmili dobrotno se jih! — —

Ni prizanesla jim — neubogljivka,
pala je z dihom strupenim čez noč — —
v strahu se tebe spominjam, mladina,
trepetajoč . . . jokajoč . . .